УДК 338.439:637

О.З. Томашівський, *кандидат економічних наук Львівського національного аграрного університету*

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Досліджуються можливості та напрями ефективного розвитку галузі м'ясомолочного скотарства за рахунок вдосконалення економічних взаємовідносин між підприємствами АПК. Узагальнена оцінка діяльності іноземних та вітчизняних (регіональних) інтеграційних агропромислових формувань. Представлена модель регіональної корпорації з виробництва, переробки і реалізації м'ясо-молочної продукції.

Ключові слова: *кооперація, інтеграція, товаровиробники, аграрний сектор, м'ясна продукція, молочна продукція.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Призупинення економічного спаду на ринку продукції скотарства можливо за рахунок прискорення формування у виробництві та інфраструктурі даного ринку господарських систем, здатних до стійкої та ефективної праці в нових економічних умовах. Синергетичний ефект в агропромисловому інтегрованому формуванні зумовлюється суттєвим зменшенням втрат продукції за рахунок мінімізації розриву в часі між її одержанням і промисловою переробкою, збільшення обсягу виробництва кінцевої продукції за рахунок утилізації відходів та поглибленого використання нестандартної (вторинної) продукції, скорочення витрат на транспортування продукції до місць переробки і на зустрічне завезення продовольчих товарів, раціональнішого розподілу одержуваних прибутків, зменшення витрат на маркетингові послуги, полегшення режиму оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемою вдосконалення економічних взаємовідносин між підприємствами АПК займалося багато вчених-економістів, серед яких М. Александров, В. Андрійчук, О. Бугуцький, В. Валентинов, П. Гайдуцький, М. Долішній, О. Крисальний, В. Липчук, М. Малік, В. Месель-Веселяк, П. Саблук, Г. Черевко, О. Шпичак, В. Яценко, І. Яців та ін. В Україні сьогодні вже функціонує понад 300 інтегрованих агропромислових формувань. Переважно це формування з виробництва молока та м'яса. Вони зосереджені головним чином у Львівській, Волинській, Рівненській Харківській, Кіровоградській, Хмельницькій, Херсонській, Донецькій областях. Однак сьогоднішня ситуація в м'ясомолочному підкомплексі, яка опосередковується ринком молока, м'яса та продукції їх переробки, вимагає нових підходів до вирішення вказаної проблеми через розвиток взаємовигідних ринкових принципів агропромислової інтеграції в цьому секторі економіки, вивчення закордонного та кращого вітчизняного досвіду, їх узагальнення і подальшого розповсюдження. Усе це зумовлює важливість і актуальність досліджень за даною темою.

Постановка завдання: висвітлення результатів дослідження можливостей і напрямів подальшого розвитку та підвищення ефективності агропромислової інтеграції в м'ясомолочному підкомплексі АПК на основі вдосконалення її організаційно-правових форм функціонування та системи економічних взаємовідносин в агропромислових формуваннях різних рівнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більш повне використання потенціалу сільськогосподарських товаровиробників може реалізуватися через інтеграцію дрібних приватних господарств з господарствами суспільного сектору. Важливе значення у цьому напрямі має створення кооперативних структур для організації заготівлі, доставки, переробки та збуту с.-г. продукції. Кооперація повинна стати органічною частиною ринку с.-г. продукції. Лише кооперація зможе об'єднати зусилля і кошти товаровиробників і переробників для покращання їх виробничо-господарської діяльності на ринку, забезпечити здорову конкуренцію у сфері виробництва, переробки та збуту продукції, паритетні відносини між виробниками та споживачами, значно прискорити й спростити рух товаропотоків, налагодити стабільні виробничі стосунки між скотарством та іншими галузями національної економіки. Важливим кроком у цьому напрямі є прийняття Закону України „Про сільськогосподарську кооперацію" № 469/97-ВР від 17 липня 1997 року. Зокрема, цим законом визначено статус виробничих,

© *О.З. Томашівський, 2010*

обслуговуючих, переробних, постачальницьких та сервісних кооперативів, обумовлено порядок їх створення та основні засади діяльності. Крім того, кооперативам надано право займатися зовнішньоекономічною діяльністю, що безумовно сприятиме інтеграції сільського господарства України в міжнародний економічний простір.

Кооперативна форма організації виробництва набула широкого розповсюдження в країнах з розвинутою ринковою економікою. Зокрема в Ірландії, Великобританії, Швеції, Фінляндії, Данії практично усі виробники молока беруть участь у сільськогосподарській кооперації. Це пояснюється надійністю маркетингових каналів реалізації продукції, які є під контролем тих, хто її виробляє.

Слід зазначити, що у молочарському бізнесі країн ЄС виявлена тенденція до зростання концентрації виробництва у переробних підприємствах. Наприклад, таким кооперативам-гігантам як „MD Foods" в Данії, „Sjdiaal" у Франції, „Мік Marque" у Великобританії, "Arla" у Швеції належить переважна частина ринку молока і молочних продуктів у їх країнах. Велика концентрація молочарського бізнесу дає кооперативам можливість використовувати найсучасніші технології переробки, проводити гнучку товарну політику, отримати доступ на міжрегіональні та міжнародні ринки, комбінувати молочарський бізнес з матеріально-технічним постачанням та іншими важливими послугами, послаблювати вплив сезонних коливань у виробництві молока [6, с. 63-67].

Заслуговує на увагу досвід інтеграції сільськогосподарської і кредитної кооперації у Німеччині, яка тісно пов'язана з мережею місцевих банків Райффайзенського союзу – об'єднанням колишніх кредитних товариств. Понад 700 місцевих кооперативних банків поєднують своє основне призначення з матеріально-технічним постачанням і маркетингом молочної продукції. Їх послугами користується близько 2,5 млн. членів-клієнтів, що становить 75% від загальної кількості усіх кооператорів країни. Загальний товарооборот досягає 3,8 млрд. євро на рік [3, с. 84]. Добре організовані кооперативи у США. Вони здійснюють переробку і збут (включаючи експорт) молочної продукції, виробниче постачання і обслуговування господарств, надання кредитів товаровиробникам, послуг сервісного характеру, виробництво продукції. Отже, кооперація займає значні позиції в системі національних економік розвинутих країн.

Для агропромислового комплексу України найбільш характерною є інтеграція сільського господарства з переробною промисловістю та іншими допоміжними галузями, а також інтеграція з наукою з метою створення умов для прискореного впровадження науково-технічного прогресу в агропромислове виробництво. Під інтегрованими підприємствами продовольчої спеціалізації розуміють такі виробничо-господарські структури, в яких цілеспрямовано, системно поєднуються як єдине ціле виробництво сільськогосподарської сировини, її переробки і реалізації кінцевої продукції [4, с. 15]. Тобто однією з найважливіших особливостей функціонування таких підприємств є їх діяльність за принципом організаційної і технологічної завершеності [1, 2, 5]. До основних організаційних форм агропромислового виробництва, що дістали розвиток у нашій країні вже сьогодні, належать агропромислові комбінати, агропромислові об'єднання, агрофірми, агроконсорціуми. Значення територіального аспекту агропромислової інтеграції підкомплексу полягає в тому, що товарне молочне виробництво диференційоване за природно-економічними зонами та районами. Регіональний (обласний) молокопродуктовий підкомплекс АПК формується в межах діючої системи адміністративно-територіального поділу, тобто на районні і цілісні одиниці, які є його територіальними частинами. Але через особливості розвитку конкретного району, які зумовлені природно-кліматичними чинниками, традиціями виробництва і споживання молочної продукції, масштаби і характер інтеграції галузей і виробництв до кожного підкомплексу мають свою специфіку. Якщо всі ланки даної системи будуть узгоджено працювати, вибравши спільну стратегію і тематику, спрямовану на виведення галузі скотарства з кризового стану, то це дозволить реально і конструктивно змінити цінову ситуацію, покращити фінансове становище виробників м'яса і молока незалежно від форм власності, створить надійну сировинну базу для переробної промисловості, експортні фонди, при необхідності проводити інтервенцію щодо імпортної продукції. Значного мірою це може бути досягнуто за рахунок спеціалізації, кооперації, інтеграції, розвитку міжрегіональних і міжгалузевих зв'язків, освоєння інноваційних програм. Аналіз роботи інтегрованих структур показав, що вони мають високі економічні показники, частка прибуткових підприємств серед них більша в 1,5-2 рази [7, с. 104]. Прикладами успішної діяльності кооперативних агропромислових формувань у молокопродуктовому підкомплексі АПК Львівської області можуть слугувати ВАТ

„Комарнівський сирзавод”, ВАТ „Рава-Руський маслозавод”, ВАТ „Львівський міськмолокозавод”, ЗАТ „Галичина”, ТОВ „Приват-Бізнес”, ВАТ „Жидачівський сирзавод”, СП “Скомекс”. Як показують результати аналізу їх виробничо-господарської діяльності, економічно міцнішими є структури, інтегровані на базі переробного підприємства.

В останні роки набула деякого поширення така регіональна організаційна форма агропромислової інтеграції як агропромислова асоціація з виробництва, переробки і реалізації молока і молокопродуктів. Одним із різновидів інтегрованих об’єднань підприємств є корпорація, яка об’єднує товаровиробників і переробників сировини, з метою взаємовигідного поєднання їх інтересів у спільному виробництві, заготівлі, переробці молока і реалізації готової продукції. Окрім того, до її складу можуть входити обслуговуючі підприємства, фінансові установи, страхові товариства, інші фізичні та юридичні особи, включаючи зарубіжних інвесторів. Організаційно-господарська будова моделі корпорації з виробництва, закупівлі, переробки молока і реалізації готової продукції споживачам, що успішно виконує свої функції в Сокальському районі Львівської області, представлена на рис. 1.

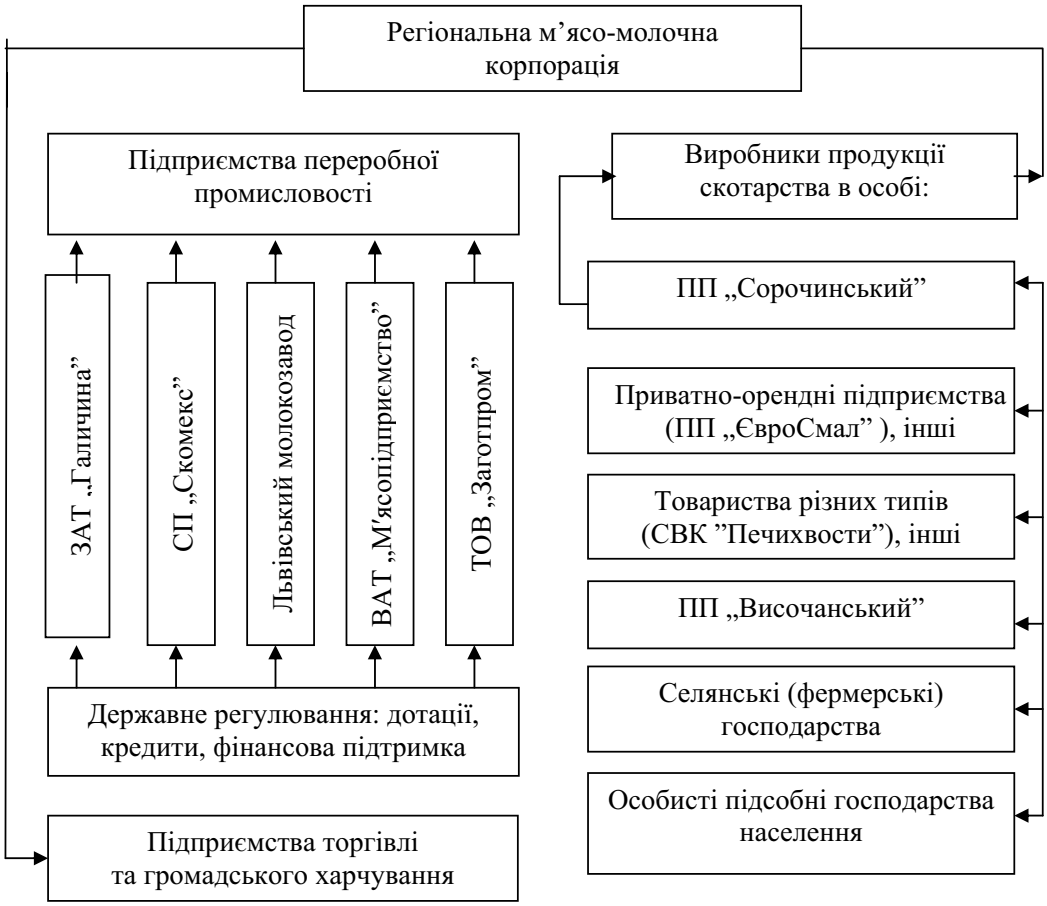

Рис. 1. Схема організаційно-структурної моделі регіональної корпорації.

Корпорація забезпечує виробникам молока своєчасну його реалізацію, транспортування і термінову переробку. За рахунок коштів кооперативних господарств у корпорації створюються умови для підвищення технічної оснащеності виробництва, впровадження ресурсощадних, безвідходних технологій переробки молока. Усе це сприятиме розширенню асортименту виготовлення продукції, поліпшенню її якості та зміцненню економіки корпорації. Організація робіт із обслуговування процесів заготівлі молока і реалізації кінцевої продукції звільняє товаровиробників від вказаних видів діяльності, даючи тим самим можливість зосередити більше уваги на зростанні обсягів виробництва продукції, поліпшенні її якості, виконанні госпрозрахункових завдань і вирішенні економічних проблем колективу. Вагоме місце в даній корпорації займає ПП „Сорочинський”. Це підприємство здійснює найбільш відповідальні виробничі функції корпорації, до яких належать збір та заготівля молока в особистих господарствах населення, фермерських господарствах та інших суб’єктів господарювання,

оперативний контроль якості сировини – молока, охолодження та його зберігання, своєчасна транспортна доставка на переробні підприємства.

Окрім того ПП „Сорочинський" здійснює виробництво продукції скотарства безпосередньо на своїх виробничих потужностях: у власності підприємства є ферма великої рогатої худоби, власними силами створена система кормозабезпечення, що складається з власних сільськогосподарських угідь, міні-заводу по виробництву соєвого молока та ін. Транспортна, маркетингова та інші служби функціонують на кошти ПП „Сорочинський" з найманих робітників, працюють під безпосереднім керівництвом спеціалістів молокозаводу, перебуваючи на їхньому госпрозрахунку, який контролюється структурними підрозділами корпорації. М'ясо-та молокопереробні підприємства працюють як юридично самостійні підприємства в тому ж економічному режимі, на тих же умовах, що й інші члени кооперативного формування. У реальних економічних умовах перевагу слід надавати малоресурсним різновидам маркетингової інтеграції, в тому числі фірмовій торгівлі сільськогосподарських підприємств кінцевою продукцією.

Фірмова торгівля дозволяє товаровиробникам значною мірою послабити залежність від банків, поліпшити свої важке економічне становище. Виграє від фірмової торгівлі й споживач, оскільки продукція може реалізуватися з меншими націнками порівняно з існуючою мережею роздрібної торгівлі чи взагалі без них.

Висновки. Як показує досвід товаровиробників м'ясо-молочної продукції країн Західної Європи, вітчизняних інтегрованих агропромислових формувань впровадження інтеграції та кооперації у виробництво і переробку – реальний шлях підвищення ефективності галузі. Широке впровадження інтеграційних процесів дозволить на новому, якісному рівні вирішити багато проблем, які стоять на шляху „виробництво-переробка-споживач". Інтеграція виробництва та переробки продукції скотарства з іншими допоміжними галузями, а також інтеграція виробництва з наукою дозволить на основі спільної стратегії, спрямованої на виведення галузі з кризового стану, реально покращити економічні взаємовідносини між суб'єктами ринку, підвищити конкурентоздатність вітчизняної продукції, інтегруватись національному виробнику в міжнародний економічний простір.

Список використаних джерел

1. Азізов С. П. Організація аграрного виробництва і бізнесу / П. Т. Саблук, П. К. Канінський; за ред. проф. С. П. Азізова, П. Т. Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 790 с.
2. Андрійчук В. Г. Економічна реформа АПК: подальші кроки / В. Г. Андрійчук // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 64-69.
3. Зіновчук В. В. Місце і роль кооперативів в агробізнесі країн Європейського Союзу / В. В. Зіновчук // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2000. – № 2. – С. 80-86.
4. Зубець М. В. Напрями економічного зростання агропромислового виробництва України / М. В. Зубець // – К.: 1999. – 153 с.
5. Пархомець М. К. Розвиток ринкових форм і способів кооперації та інтеграції виробництва молокопродуктів в умовах перехідної економіки / М. К. Пархомець // Вісник державної агроекологічної академії України. – 2001. – Вип. 2. – Житомир, 2001. – С. 107-110.
6. Пастернак Х. І. Організаційно-методологічні засади створення і функціонування інтегрованих формувань у виробництві та промисловій переробці молока / Х. І. Пастернак // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 63-67.
7. Савицька В. Г. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів / В. Г. Савицька // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2002. – № 11. – С. 102-106.

Аннотация. *Исследуются возможности и направления эффективного развития отрасли мясомолочного скотоводства за счет усовершенствования экономических взаимоотношений среди предприятий АПК. Обобщена оценка деятельности зарубежных и отечественных (региональных) интеграционных агропромышленных формирований. Представлена модель региональной корпорации по производству, переработке и реализации мясомолочной продукции.*

Ключевые слова: *кооперация, интеграция, товаропроизводители, аграрный сектор, мясная продукция, молочная продукция.*

Annotation. *The reasons and directions for integration development in AIC on the basis of cooperative relations have been substantiated. The idea that integration is a means of production concentration has been grounded. Principal rational ways and directions of improvement of agreed relations system and mutual payments, formation of price mechanism in the integrateded meat and milk production.*

Key words: *cooperation, integration, producers, agricultural sector, meat product, milk product.*

УДК 657.1.011.56

А.О. Ніколашин, *кандидат економічних наук, в. о. доцента ПДАТУ*

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ПРИ ВИКОРИСТАННІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглядається перелік законів, постанов, наказів, державних стандартів та інших нормативних актів України щодо регулювання бухгалтерського обліку та його комп'ютеризації. Проводиться аналіз розглянутих нормативних актів, де зазначається їх недосконалість щодо конкретних особливостей кожного підприємства, в тому числі і сільськогосподарських підприємств. За результатами аналізу запропоновані шляхи поліпшення існуючого стану досліджуваного питання.

Ключові слова. *комп'ютерні технології, закони, акти, нормативні документи, бухгалтерське програмне забезпечення, автоматизована система.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним із важливих питань при побудові системи облікової інформації є нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку. А тому повноцінне функціонування бухгалтерського обліку не можливе без розвинутої законодавчої бази. І якщо загальний стан нормативно-правової бази з регулювання бухгалтерського обліку в Україні можна вважати задовільним, то стан нормативно-правого регулювання комп'ютеризації бухгалтерського обліку є значно гіршим, що, в свою чергу, приводить до значних затримок в розвитку комп'ютеризації бухгалтерського обліку в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Багато наукових думок спрямовано на аналіз місця бухгалтерського обліку в загальній системі права. Хоча загальноприйнято вважати бухгалтерський облік складовою частиною господарського права, проте деякі вчені висловлюють іншу думку. Так, Ю.А. Тихомиров вважає, що у процесі становлення нової галузі – інформаційного права – бухгалтерський облік можна віднести до різновиду інформаційних відносин [8, с. 339]. На переконання професора Я.В. Соколова постає необхідність формування окремої галузі права – бухгалтерського права [7, с. 25].

Питанням дослідження нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку та його комп'ютеризації займалися такі вчені як Бутинець Ф.Ф., Завгородній В.П., Кропивко М.Ф., Івахненков С.В., Саблук П.Т. та інші.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Висвітлення питання законодавчого регулювання комп'ютеризації бухгалтерського обліку є не систематизованим. Крім того, дане питання розкривається поверхнево, спираючись лише на основні нормативні акти (Закони України), використання яких без прийнятих підзаконних актів (накази, постанови тощо) не дає позитивного результату.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціллю статті є проведення аналізу сучасної нормативно-правової бази з регулювання комп'ютеризації бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах. Основними методами дослідження стали: метод синтезу і аналізу, монографічний метод, метод порівняння тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правове регулювання обліку в Україні здійснюється на кількох рівнях (табл. 1).

© А.О. Ніколашин, 2010